

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій**

**Курсова робота з методики навчання
англійської мови на тему:**

**«Особливості формування потенційного словника з англійської мови в учнів
основної школи»**

студентки групи СОа 14-19
педагогічного факультету романо-
германської та української філології
освітньо-професійної програми
Іноземні мови та літератури, методика
навчання іноземних мов і зарубіжної
літератури (англійська і друга
західноєвропейська мова)
за спеціальністю Середня освіта 014
Колінко Анастасії Андріївни

Науковий керівник: кандидат педагогічних
наук, старший викладач **Кузьменко Юлія
Вікторівна**
Національна
шкала _____
Кількість балів

Оцінка ЄКТС
_____

Члени комісії:

_____ Кузьменко Ю.В.
(підпис)

_____ Борецька Г.Е.
(підпис)

_____ Устименко О.М.
(підпис)

Київ – 2023

Список використаних скорочень

А – аудіювання

АМ – англійська мова

АЛМ – активний лексичний мінімум

Г – говоріння

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ІКК – іншомовна комунікативна компетентність

ІМ – іноземна мова

КЗ – комунікативне завдання

КС – комунікативна ситуація

ЛК – лексична компетентність

ЛО – лексична одиниця

МНІМ – методика навчання іноземних мов

НМК – навчально-методичний комплекс

ОС – основна школа

ПЛМ - пасивний лексичний мінімум

ПС – потенційний словник

СШ – старша школа

ЗМІСТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ.....	1
РОЗДІЛ 1	6
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	6
1.1 Структура і зміст формування потенційного словника в учнів основної школи.	6
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ	15
2.1 Аналіз НМК “Prepare” для учнів 5-го класу	15
2.2 Методичні рекомендації для формування потенційного словника в учнів основної школи.	19
РЕЗЮМЕ	25
SUMMARY	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27
ДОДАТОК 1	31
ДОДАТОК 2	32
ДОДАТОК 3	33
ДОДАТОК 4	34
ДОДАТОК 5	35

ВСТУП

Актуальність. У сучасних реаліях інтеграції України до Європейського Союзу, де передбачено вибудову спільних інформаційних, економічних, і що не менш важливо – освітніх зв'язків, для українців різних вікових категорій гостро постає питання володіння англійською мовою на високому рівні як засобом міжнародного спілкування. Сьогодні учні по закінченню загальноосвітніх закладів мають демонструвати знання з АМ не менше рівня В1. Загалом основні засади і вимоги окресленні у Законах України про освіту та про повну загальну середню освіту Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, а також програмою Нової української школи (17; 18;19).

Питання засвоєння мовного матеріалу та розробку методологічних систем досліджувала ціла низка мовознавців, психологів та дидактів. Серед них: О.Б. Тарнопольський, А.Н. Шамов, С.В. Смоліна, Н.В. Богушевич, Г.С. Костюк, О.Б. Бігич, М.М. Фіцула, котрі розглядали питання розширення СЗ через лексичні навички в читанні, аудіюванні, говорінні та письмі.

До сучасних зарубіжних дослідників відносяться: М. Swan, J. Richards, Т. Вузан які наголошували на доцільності використання наочних засобів навчання (5; 6; 2). Однак такі лінгвісти як: В. Seal, А. Vermeer розглядали способи розширення словникового запасу через утворення синонімів та антонімів до раніше засвоєної лексики й асоціативних зв'язків між ними (8; 9).

Проте, не зважаючи на велику кількість досліджень формування лексичної компетентності, питання проблематики формування потенційного словника з англійської мови в учнів основної школи – й досі залишається мало дослідженим. Тому у даній роботі будуть розглянуті принципи формування ПС з АМ, методи та критерії відбору слів, організація роботи зі словником учнів ОШ та оцінювання ефективності формування ПС.

Мета дослідження: полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей формування ПС з АМ в учнів ОШ та визначення оптимальних методів та критеріїв відбору слів для створення ПС.

Об'єкт дослідження: процес формування потенційного словника з англійської

мови в учнів основної школи.

Предмет дослідження: методика формування ПС словника на уроках АМ.

Завдання дослідження: полягають у:

- теоретичному аналізі структури та методології формування потенційного словника в учнів основної школи;
- ознайомлення з віковими особливостями учнів основної школи;
- аналізі НМК “Prepare. Ukrainian Edition. 5 Grade”;
- розробці методичних рекомендацій зі формування потенційного словника в учнів 5-го класу основної школи.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукової літератури українських та зарубіжних науковців; порівняння, зіставлення здобутих фактів, узагальнення результатів дослідження; емпіричні: метод порівняння для подальшого виокремлення спільних та відмінних ознак; проведення пробного навчання під час педагогічної практики; аналіз НМК.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні методики формування потенційного словника в учнів 5-го класу основної школи.

Практичне значення полягає в аналізі НМК “Prepare. Ukrainian Edition” для учнів 5 класу, розробці комплексу вправ для формування та контролю потенційного словника в учнів 5-го класу ЗЗСО, укладанні методичних рекомендацій з даної теми.

Структура курсової роботи складається з двох розділів (теоретичного та практичного), висновків, резюме рідною та англійською мовами, списку використаних першоджерел, п’яти додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Структура і зміст формування потенційного словника в учнів основної школи.

Словниковий запас відіграє ключову роль при вивченні іноземної мови. Він являється тим елементом, що об'єднує чотири основні компетентності, а саме говоріння, аудіювання, читання та письмо. Для того аби здобути достатній рівень володіння іноземною мовою та впевнено комунікувати з *native speakers*, учням слід набути значної кількості словникового запасу, а також навчитися ним оперувати на лексичному, граматичному та семантичному рівні (23). Комунікація не може відбутися, якщо людина не володіє достатнім запасом слів, вміє правильно структурувати їх у речення, а також не здатна правильно вимовляти фонематичну форму слова. Слово – є найменшою смисловою одиницею мови, яка відаюдає за початок процесу комунікації. Тому при високому рівні словниковим запасом, люди можуть правильно висловлювати свої міркування і також розуміти співрозмовника. Впевнене володіння лексичним матеріалом є основою для оволодіння лінгвістичною, соціокультурною та соціолінгвістичною компетентностями (20; 22).

Лексична компетентність передбачає знання конотативних компонентів значення слова на різних рівнях. Можна зробити такий висновок, що для якісної іншомовної освіти потрібне постійне і систематичне накопичення та розширення словникового запасу. Проте, навчання учнів іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах передбачає не лише засвоєння певної кількості нових лексичних одиниць, але й повноцінне формування лексичної компетентності з належним оволодінням смисловими та асоціативними зв'язками (28; 24; 22).

Лексична компетентність – це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших осіб, яка опирається на складну та динамічну взаємодію відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості.

Успішність формування лексичної компетентності залежить від рівня сформованості лексичних навичок, обсягу отриманих і засвоєних знань про лексичну сторону мовлення і динамічної взаємодії цих складових на основі мовної та лексичної усвідомленості. Вивчення іншомовної компетентності передбачає не лише засвоєння певної кількості слів. Однією з цілей навчання іншомовної мовної компетентності є формування іншомовної лексичної компетентності, що є важливою передумовою для оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю. (24, с.215).

ЛК має свої компоненти, тому розглянемо їх детальніше. Лексична навичка – це автоматизована рецептивна або репродуктивна дія, яка забезпечує коректне лексичне оформлення власного мовлення та адекватне сприйняття лексичного оформлення мовлення інших. Також до складових ЛК відносяться і лексичні знання, які є відображенням у свідомості учня результату пізнання лексичної системи ІМ у вигляді поняття про цю систему і правил користування нею. Останньою складовою ЛК є лексична усвідомленість. Це свідомий рефлексивний підхід до явищ ІМ і мовлення, а також до власного оволодіння ІКК. (24, с. 217)

Рівень оволодіння ЛК та основними її складниками прямо залежить від сформованості в учня реального словникового запасу. До реального словникового запасу відносять активний та пасивний лексичний мінімуми – це і ті ЛО, які учень добре засвоїв та може правильно використовувати на всіх мовних рівнях; і ті слова, які він розуміє під час усної або ж письмової комунікації інших (23, 1)

У свою чергу реальний словник є основою для формування «потенціального словника». Саме поняття «потенційний словник» не є однозначним ані у світовій, ані в українській науковій літературі. Можна говорити, що потенціальний словник формують незнайомі реципієнту ЛО, про значення яких він може здогадуватися з контексту (24).

Більш розгорнуто поняття «потенційного словника» подавала у визначенні Н. Богушевич, яка говорила, що його складають слова не зафіксовані у

попередньому мовному досвіді реципієнта; вони є доступними для семантизації у процесі рецептивної мовленнєвої діяльності на основі реального іншомовного словникового запасу та розвинених лексичних навичок (11, с.12). Проте також є дослідники, які відносять до потенційного словника, такі ЛО, які є незнайомими для реципієнта, але значення яких він може вивести з або здогадатися, коли зустрічається з ними при письмовій чи усній комунікації (29, с.41.)

Якщо ж говорити про саму методику формування потенційного словника в учнів, то цим питанням займалося багато педагогів-практиків, серед них: С. Семенова, Т. Гулій, А.Д'яков, О. Кирпун, С. Смоліна, С. Логвіна. Вони наголошували, що потрібно не змушувати учня вчити слова напам'ять, а створити у них навички до семантизації ЛО. (12, с.56)

Відповідно слід розглядати типологію активного та пасивного словників, включно з потенційним словником. Створивши певну розподільну систему для визначення типу слів відповідно до тих труднощів, які вони викликають, можна визначити і системний підхід для роботи з ними.

Отже, дотримуючись цього тезису, вчені виділяють вісім типів ЛО (15):

- Інтернаціональні та запозичені слова;
- Похідні та складні слова зі знайомими складовими частинами;
- Слова, які є особливими за своїм змістом для мови, що вивчається;
- Слова, обсяг значень яких близький до семантичного обсягу слова в рідній мові;
- Слова, які мають спільні корені у рідній мові, але відрізняються за змістом;
- Слова і словосполучення, окремі компоненти яких хоча і відомі, але є ідіомами і не подібні за значенням;
- Слова, обсяг яких ширший за обсяг значень відповідного слова в рідній мові;
- Слова, які мають вузький обсяг значень, ніж у рідній мові (15; 24).

Навчання учнів з метою засвоєння нової лексики здійснюється за допомогою вправ спрямованих на формування продуктивних лексичних

навичок та їх удосконалення. Усі вправи умовно можна розділити на дві категорії:

- вправи, які спрямовані на запам'ятовування слова, його семантики у єдності із його фонетичною та граматичною формою;
- вправи, які зміцнюють синтагматичні та парадигматичні зв'язки даної ЛО (15).

Потенційний словник формується під час оволодіння учнем різними способами словотвору. Основним джерелом для формування потенційного словника є мовна здогадка.

Мовна здогадка – це прийом, який ґрунтується на аналізі загальної структури та окремих компонентів ЛО, її графічної та звукової форми (12). Загалом дослідники виділяють три групи підказок, які застосовують при розвитку мовних здогадок: внутрішньомовні, міжмовні та зовнішньомовні підказки, - усі вони стосуються семантико-синтаксичної позиції слова в реченні (15).

Спираючись на особливості формування потенційного словника на уроці АМ, варто також пам'ятати про послідовність етапів роботи з новими ЛО:

- ознайомлення з новим лексичним матеріалом;
- автоматизація дій учнів з новими ЛО (зазвичай проводиться на рівні словоформи та вільного словосполучення, фрази або речення);
- вдосконалення дій учнів з ЛО в різних видах мовленнєвої діяльності (24).

Під час етапу автоматизації потрібно враховувати можливі труднощі і передбачати методологію з їх подолання. Задля досягнення цієї мети варто групувати ЛО за характером і ступенем труднощів, які виникають під час роботи з ними.

В процесі роботи з новими ЛО для ПС, застосовуються переважно некомунікативні (рецептивні та рецептивно-репродуктивні) вправи, оскільки, перш за все, при вивченні учень взаємодіє з формою ЛО, значення якої він зможе зрозуміти лише, виконавши певні дії відповідно до обраного прийому.

Отже при збагаченні ПС слід застосовувати комплексну роботу з активізації активного і пасивного словників; дотримуватися послідовної роботи

з вивчення нових ЛО відповідно до етапів навчання лексичної компетентності;
підбирати вправи відповідно до труднощів та особливостей виучуваної лексики.

1.2 Фактори та особливості формування потенційного словника учнів основної школи

Лексичний аспект спілкування має певні особливості, що полегшують його засвоєння, і такі, що ускладнюють його. Але повертаючись до обговорюваного питання, маємо перш за все звертати увагу також на вікові особливості учнів, і обговорювати це питання в комплексі з державними вимогами осовної та повні загальної освіти України. Ці вимоги передбачають набуття учнями соціокультурного, академічного, соціально-психологічного розвитку; вмінь та навичок використання отриманої інформації на практиці, визначення напрямків залучення соціокультурного та природного осередку; предметної та ключової компетентності, а саме мовжливості вживання рідної та іноземної мови (22)

Якщо ж звертатися до «Загальних європейських рекомендацій згідно з мовної освіти», то в ній виділено декілька ступенів оволодіння АМ, починаючи з А1 до С2 (17; 24). А навчальною програмою з іноземних мов передбачено, що по закінченню загальноосвітнього навчального закладу, учні мають отримати рівень знань з ІМ – В1. Цей ступінь є ключовим, оскільки звичайний учень старшої школи має вільно дискутувати та підтримувати бесіду на загальні теми, вміти висловити власні думки та міркування, використовуючи мовленнєві засоби за неформальних обставин, проте цілком допускається проблеми з формулюванням зрозумілих та чітких висловлювань, помилки, паузи під час аргументування тверджень (17, с.28.)

Ключовими причинами цих труднощів є недостатньо сформована, або ж і взагалі відсутня активна базова лексика (тобто необхідний запас слів для постійного вжитку під час усної чи письмової комунікації) або ж пасивна лексика (слова, що використовуються задля правильного розуміння отриманої інформації).

Якщо ж говорити про особливості навчання АМ на етапі старшої школи, то варто сказати, що він розпочинається з систематичного та послідовного опрацювання автентичної літератури, яка сприяє набуттю мовної компетентності у спілкуванні. Теми навчання включають різноманітні сфери знань,

застосовуються, також, міжпредметні зв'язки або ситуації з власного життєвого досвіду. Збільшується частка самостійного навчання учнями, застосовуються мовленнєві ситуації, найбільш наближеними до реальних умов комунікації (7, ст 101).

Сфери спілкування, в межах яких визначається тематика ситуативного спілкування, залишаються такими ж як і на початковому ступені: особистісна, публічна, освітня (25, ст. 219). Проте розширюється тематика ситуативного спілкування.

Насамперед, нам також варто звернути на увагу і на вікові особливості учнів середньої школи, оскільки індивідуально-психологічні та вікові особливості школярів безпосередньо впливають на успішність опанування навчальної програми.

Перехід до середньої школи збігається з першим етапом підліткового розвитку – переходом до кризи молодшого підліткового віку (11–13 років, 5–7 класи). Вже другий етап підліткового розвитку (14–15 років, 8–9 класи) охарактеризовується в якісних змінах в сфері інтересів дитини (30, с. 48)

Можна говорити, що середній шкільний вік – це час бурхливої соціалізації школяра, де значно розширюється коло спілкування та зростає Я-концепція. Учень починає відчувати себе особистістю та прагне до більшої автономії, а розширення кола інтересів та захоплень сприяє розвитку вольової діяльності. Увага та пам'ять дитини в цей час стають більш стійкими, свідомими та виборчими. Мислення стає абстрактним, творчим та аналітичним. Змінюється також емоційна сфера, що значною мірою пов'язана із процесами статевого дозрівання (25, 14).

Усі ці фактори призводять до змін у системі мотивів діяльності загалом, і в навчальній зокрема. Можемо говорити, що в учнів змінюється ставлення до навчання, яке призводить до змін у сприйнятті окремих шкільних предметів, відповідно до цього твердження виділяють два типи учнів цього віку:

- учень, який однаково зацікавлений шкільними предметами;
- учень, який виявляє інтерес тільки до однієї науки. (6, с. 101)

Беручи за основу ці згадані тези, можна говорити, що перед сучасним учителем стоїть завдання створити іншомовне середовище максимально наближене до природних умов. А для провадження навчального процесу – слід брати до уваги мотиви навчання школяра, та вміти їх правильно виявляти і коректно застосовувати.

Лексичний матеріал у школі, на жаль, обмежується певним мінімумом, який включає реальний та пасивний словники, похідні яких надалі формують потенційний словник. Через певні умови навчання у школі, насамперед, через практичну спрямованість предмета та обмежену кількість годин, обсяг наявного словника не може кардинально збільшитись шляхом деталізованої роботи від ізольованої ЛО до текстового рівня у мовленнєвій діяльності, тому об'єктивно виникає потреба у збільшенні потенційного словника (11).

Тому задля ефективного опанування АМ, необхідно визначити методологію та прийоми навчання лексичної компетентності, зважаючи на вікові особливості учнів по класам, а також надати вчителю деякі рекомендації з навчання учнів самостійного розуміння незнайомої лексики при комунікації.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного аналізу теоретичних досліджень, можна вважати, що словниковий запас є одним із найважливіших компонентів іншомовної мовленнєвої компетентності, який несе велике значення для розвитку мовленнєвих навичок учнів основної школи. Загалом у цьому розділі досліджено що:

- формування ЛК в учнів основної школи повино бути структуровано та систематизовано. Воно має відбуватися за чітко побудованих етапів, включаючи введення та ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями, вправи на автоматизацію дій учнів з ними, а також закріплюватися через використання нових ЛО в різних комунікативних ситуаціях;
- зміст формування потенційного словника повинен орієнтуватися на потреби сучасного учня, тому важливо включати слова та вирази, які є найбільш корисними та необхідними для комунікації в певній ситуації чи тематиці;
- при підборі методів та прийомів для здійснення навчального процесу вчитель повинен зважати на індивідуальні та психо-фізичні особливості учнів, оскільки розуміння можливої проблематики дозволяє уникати друднощів, які виникають під час навчального процесу.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

2.1 Аналіз НМК “Prepare” для учнів 5-го класу

У сучасній педагогічній літературі під назвою «навчально-методичний комплекс» розуміється сукупність усіх необхідних засобів навчання. Тобто НМК – це збірник матеріалів, необхідних для здобуття учнями теоретичних та їх семантизації, формування практичних навичок в предметній області, у традиційній системі освіти з використанням інформаційних технологій. НМК забезпечує підвищення якості освіти та науково-педагогічної діяльності у навчальному закладі за рахунок використання навчально-методичних баз (електронних та мультимедійних посібників та ін.), повноти та відповідності робочій програмі навчального матеріалу, впровадження сучасних методик, які полегшують класну та позакласну роботу. (20, с.32-34, 16)

Основними функціями НМК у навчальному процесі є:

- моделююча, яка поєднує усі елементи системи навчання та їх взаємозв'язки, а саме: цілі, зміст і технології навчання, методи і засоби контролю та самоконтролю, діяльність учителя та учнів;
- навчаюча, яка є основним засобом навчання іншомовного міжкультурно спілкування та засобом формування й розвитку ІКК та всіх її складників;
- керуюча, що забезпечує досягнення усіх цілей навчання і вивчення ІміК (24, с.140.)

Щоб визначити методику роботи з формування потенційного словника на уроках англійської мови в учнів 5-го класу – проаналізуємо НМК, за яким здійснюється навчання.

За зразок візьмемо НМК “Prepare. Ukrainian Edition” за яким навчаються учні 5-го класу спеціалізованої школи I-III ступенів № 125 м. Києва з поглибленим вивченням англійської мови. Я мала змогу ознайомитись та попрацювати з даним підручником на період педагогічної практики з англійської мови на період з 14 листопада по 10 грудня 2022 року.

НМК розроблений згідно з Державним стандартом загальної середньої

освіти Нової Української Школи. Перш за все, він спрямований на розвиток основних наскрізних умінь і компетентностей через залучення учнів до різноманітних видів мовленнєвої діяльності.

“Prepare. Ukrainiam Edition” – це автентичний комплекс з аудіосупроводом, який складається:

- Student’s Book – підручник для учня;
- Workbook – зошит для закріплення матеріалу;
- Teacher’s Book – книга для вчителя з нотатками і відповідями;
- Class Audio CD – аудіо файли в форматі mp3 до підручника і зошита;
- Videos and worksheets – відео матеріали до курсу.

Навчальний матеріал поданий у НМК відповідає модельній програмі «Іноземна мова. 5 – 9 класи» для закладів ЗСО.

Спираючись на вищезгадані функції НМК і об’єкт нашого дослідження, розглянемо його структуру відповідно до навчаючої функції, зосередивши свою увагу на вправах націлених на оволодіння учнями ЛК.

Підручник та робочий зошит НМК містять персоналізовані та інтерактивні завдання для учнів підліткового віку, а також вони забезпечені великою кількістю матеріалу про культурні особливості рідної країни, та країни, мова якої вивчається – це сприяє формуванню в учнів соціокультурної компетентності.

Загалом підручник складається із (4):

- 20 розділів (спрямованих на комплексний підхід до оволодіння компетентностями з читання, аудіювання, письма, говоріння + лексика та граматики);
- 7 країнознавчих розділів (сюди входять розділи про Україну та інші англійськомовні країни);
- 5 розділів Life Skills (спрямованих на розвиток життєвих компетентностей);
- є наявний словник до кожного розділу;
- секція з граматичними вправами в кінці підручника;
- та секція з додатковими інтерактивними завданнями (Додаток 1).

На уроках англійської мови у 5-му класі у школі № 125 м. Києва, оволодіння ЛК та засвоєння нових ЛО відбувається шляхом виконання лексичних виконання некомунікативних, умовно-комунікативних та комунікативних вправ поданих у НМК “Prepare”.

Проаналізувавши розділи підручника та робочого зошита, можемо говорити, що в середньому на один повноцінний урок АМ припадає 5-6 вправ для формування лексичних навичок у: аудіюванні, говорінні, письмі та читанні.

До некомунікативних вправ, які знаходимо у НМК, відносимо дії учнів із (22; 23):

- повторення слів та словосполучень за аудіозаписом і формулювання уявлення про поєднання ЛО з його дефініцією (Додаток 2);
- утворення нових слів за допомогою різних словотворчих елементів та виведення правила (Додаток 3);
- заповнення пропусків у реченнях (Додаток 4);
- слухання та читання нових ЛО у голос для співвіднесення фонетично-графічної форми слова з явищем, яке вона позначає

Оволодіння учнями різними способами словотвору формує потенціальний словник. У підручники ми знаходимо такі рецептивно-репродуктивні вправи:

- утворення прикметників з поданих іменників;
- пошук антонімів до поданих слів;
- заповнення пропущених слів у тексті;
- використання ЛО при відповіді на різні типи запитань (Додаток 5).

Проаналізувавши даний НМК можна дійти висновку, що в середньому більша частина звичайного тематичного уроку націлена на формування в учнів лексичних навичок. Проте, якщо розглядати вправи з погляду формування потенційного словника в учнів, можемо зауважити, що їх є значно менше. Наприклад, у підручнику майже не зустрічаються завдання та правила спрямовані на розуміння учнями словотвору, визначення частин мови, вибору з тексту констектуальних слів, визначення значення слова на основі його

словотворчих елементів, немає правил для визначення та пояснення значень інтернаціональних слів. Тому у наступному підрозділі сконцентруємо увагу на розробці методичних рекомендацій для формування ПС.

2.2 Методичні рекомендації для формування потенційного словника в учнів основної школи

Проаналізувавши підручник “Prepare. Ukrainian Edition. 5 Grade”, вважаю доцільним розробити методичні рекомендації для формування потенційного словника учнів із урахуванням труднощів оволодіння лексики. До них відносимо:

- хибне визначення перекладу слова, що спостерігається при вивченні багатозначних, інтернаціональних слів, фразеологічних сполук – в рідній та іноземних мовах;
- труднощі при визначенні фонетичної, графічної або ж структурної форми слова при вивченні омофонів та омографів, або ж при значних графемно-фонетичних відмінностях багатоскладових та похідних слів;
- неправильне структурно-семантичне поєднання ЛО з іншою лексикою, коли не має відповідника у рідній мові (14, ст. 204);

Отже виходячи з цієї проблематики, можна використати систему розробки вправ для формування потенційного словника на уроках АМ, запропоновану Логвіною, це вправи направлені (22, 23):

- на вивчення номінативної лексики, формування та контроль мовних навичок із її вживання та сприймання.

Прикладом може бути вправа, коли вчитель складає та записує на дошці речення, а ЛО, що вивчається – записана рідною мовою. Учні потрібно автоматично перекласти слово, читаючи речення. записує на дошці речення,

- на засвоєння додаткових значень і похідних форм нових ЛО та вивчених раніше.

Хорошим прикладом будуть вправи словотвору, коли вчитель пропонує учням утворити прикметники з іменників; антоніми за допомогою суфіксів та префіксів; а також вправи на розуміння значення слова через співвідношення семантичних структур багатозначних слів. Аудіювання або читання текстів, які містять номінативну лексику та її похідні, а учням після цього потрібно виконати післятекстовий тест, який допоможе оцінити рівень розуміння тексту.

- на вивчення ідіомативної лексики та контроль її сприймання в автентичних текстах.

Серед вправ цього блоку, можна запропонувати учням заповнити речення, вибравши відповідне ЛО із списку близьких за значенням слів. Також вчитель може надати учням речення чи текст з виділеними словами, де учню потрібно здогадатися і замінити їх на слово протилежне за змістом.

Для ефективності формування ЛК та словникового запасу існують різноманітні методики, які можуть використовувати на уроці або при самостійній роботі учнів. Серед них виділяємо:

- «Ментальні карти» (“mind map”) – що забезпечують цікавий та індивідуальний підхід, оскільки можна регулювати шрифти, кольори, літери та ін. Також можна прикріплювати різні зображення та відеофайли. Метод «метальних карт» можна застосовувати як і при вивченні багатозначних та похідних слів певної конкретної ЛО, так і при вивченні конкретної теми. Створення таких карт допомагає запам'ятовувати велику кількість споріднених слів та їх значень, упорядковувати та доповнювати вже опрацьовані теми;
- «Флеш-картки» (“flashcards”) – це зручний і дієвий спосіб запам'ятовування великої кількості матеріалу. Викладач може писати на одному боці питання, чи розміщувати зображення. Картки будуть корисними для семантизації та автоматизації дій учнів з вивченими ЛО;
- «Схеми» – будуть корисними для учнів адже за допомогою них можна систематизувати правила і доповнювати їх прикладами. Метод схемування також можна застосовувати при вивченні додаткових форм та похідних нових ЛО; візуалізації різних поєднань між позачуваннями;
- «Тести та вікторини» – одні з найбільш ефективних інтерактивних методів навчання, оскільки мають чимало різноманітних функцій та форматів. Їх можна створювати у вигляді заповнення пропусків, підбору похідних та подібних за значенням слів; впри вивченні відмінних значень інтернаціональних слів. Тести можна розробляти як післятекстові завдання на

етапі автоматизації дій учнів з новими ЛО при читанні чи аудіюванні. Наприклад тестові завдання альтернативного вибору (true/ false) чудово підійдуть для контролю в учнів розуміння прочитаного чи прослуханого матеріалу; вони є хорошим допоміжним прийомом при формуванні в учнів мовної здогадки.

Отже інтерактивні аспекти навчання англійської мови дозволяють урізноманітнити та полегшити навчання ЛК та додатково формувати пасивний та активний словниковий запас, що є основою для набуття ПС; певною мірою змотивувати та зацікавити учнів до вивчення ІМ.

Висновки до розділу 2

В даному розділі було проаналізовано та розроблено методичні рекомендації з формування потенційного словника учнів основної школи, на основі педагогічної практики з англійської мови, яка проходила на період з 14 листопада по 10 грудня 2022 року у 5-му класі школи № 125 м. Києва.

Можна вважати, що дійсний НМК, який використовують вчителі цього навчального закладу містить достатню кількість вправ, розрахованих на активізацію слів та виразів і автоматизацію дій учнів із ними. НМК гарно-структуровано та систематизовано, що дозволяє формувати ІМіК та формувати вміння та навички ЛК в комплексі зі набуття компетентностей з говоріння, читання, письма та аудіювання.

Запропоновані мною інтерактивні засоби навчання допоможуть структурувати та зробити ефективнішим засвоєння нових ЛО та їх похідних для формування в учнів пасивного словникового запасу. Також вони виступають мотивуючими та зацікавлюючими принципами у навчанні.

ВИСНОВКИ

У ході виконання даної курсової роботи, яка була присвячена питанню особливостей формування потенційного словника з англійської мови в учнів основної школи, можемо зазначити, що лексична компетентність є невід'ємною частиною формування англомовної мовленнєвої компетентності, а опанування її компонентами (лексичними знаннями, навичками та усвідомленністю) безпосередньо впливають на рівень розвитку активного та пасивного словникового запасу.

Також було теоретично обґрунтовано поняття «потенційний словник» та визначено його основні компоненти. Тому вважаємо, що потенційний словниковий запас формується на основі збільшення пасивного та активного словників в учнів шляхом опанування прийомів мовної здогадки.

Основною метою формування потенційного словника учнів полягає в засвоєнні продуктивних та рецептивних навиків пов'язаних з умінням зіставляти та аналізувати мовленнєві ситуації, комбінувати у роботі різні види словників, застосовувати прийомами мовної здогадки та визначати значення слів із контексту.

Показано основну проблематику, з якою зіштовхуються учні при ознайомленні та подальшій автоматизації з новим лексичним матеріалом. Сюди можна віднести: інтернаціональні, багатозначні слова та похідні від них, проблеми з правильним визначенням перекладу слова або його графемно-фонетичною та структурною формою, незнання прийомів мовної здогадки та незнання основних етапів.

Також було досліджено, що на успішність учнів основної школи в процесі навчання безпосередньо впливають їх індивідуальні та психо-фізичні особливості, оскільки період ОС збігається із початком підліткового та статевого розвитку.

В ході роботи були наведені методичні рекомендації з поданням труднощів, які виникають під час ознайомлення та вивчення нових лексичних одиниць. Також наведено методичні рекомендації із застосуванням

інтерактивних засобів та прийомів навчання, які допоможуть зберігати вмотивованість та зацікавленість підлітків.

Можливою перспективою подальших досліджень із цієї теми, вважаємо розробку та практичне втілення методичних посібників в поєднанні з сучасними технологіями навчання, застосунками та інтерактивними платформами для сприяння формування потенційного словника в учнів основної школи для ефективного оволодіння англійською мовою в загальноосвітніх закладах навчання.

РЕЗЮМЕ

Дослідження курсової роботи присвячено особливостям формування потенційного словника з англійської мови в учнів основної школи.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), 5 додатків. Обсяг роботи складає 35 сторінки. У списку використаної літератури 31 джерело, зокрема 7 – англійською мовою та 1 – іспанською мовою.

У першому розділі роботи теоретично розглянуто особливості формування потенційного словника, мовної здогадки, лексичної компетентності та її компонентів в учнів основної школиб. На основі аналізу психолого–педагогічної літератури з'ясовано особливості розвитку учнів основної школи на початку підліткового та статевого розвитку.

У другому розділі проаналізовано навчально-методичний комплекс “Prepare. Ukrainian Edition. 5 Grade”, який використовується для навчання англійської мови у 5-му класі школи № 125 м. Києва. Розроблено методичні рекомендації щодо системи вправ та інтерактивних засобів навчання для ефективного формування потенційного словника під час процесу навчання.

Ключові слова: лексична компетентність, мовна здогадка, потенційний словник, лексичні навички, активний та пасивний словниковий запас.

SUMMARY

The research of the term paper is dedicated to the peculiarities of forming a potential vocabulary in English language for primary school students.

The term paper consists of an introduction, two chapters (theoretical and practical), and 5 appendices. The length of the paper is 35 pages. The reference list includes 31 sources, including 7 in English and 1 in Spanish.

The first chapter of the paper theoretically examines the peculiarities of forming a potential vocabulary, language intuition, lexical competence, and its components in primary school students. Based on the analysis of psychological-pedagogical literature, the specifics of students' development at the beginning of adolescence and sexual development have been determined.

The second chapter analyzes the educational-methodical complex "Prepare. Ukrainian Edition. 5 Grade," which is used for teaching English language in the 5th grade of School No. 125 in Kyiv. Methodological recommendations have been developed regarding the system of exercises and interactive teaching tools for effective formation of a potential vocabulary during the learning process.

Keywords: lexical competence, language intuition, potential vocabulary, lexical skills, active and passive vocabulary.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bates E. I. Language and context. The acquisition of pragmatics. N.Y. L., 2010. 320 p.
2. Buzan T. El libro de los mapas mentales. Cómo utilizar al máximo las capacidades de la mente. España: Editorial Urano Campos, A. 2005. Pp. 33–44.
3. Cooper N. Are Our Teachers Prepared? A Look at Teacher Preparation and the Future of Limited English Proficient Students. 2010. P. 34–45.
[Електронний ресурс]: <http://www.fie-conference.org>
4. Prepare. Ukrainian Edition. 5 Grade. Joanna Costa, Melanie Williams. Київ. Лінгвіст.
[Електронний ресурс]: <https://online.flippingbook.com/view/493117842/2/>
5. Mickle Swan. Practical English Usage. Fourth Edition. Oxford. United Kingdom. 2016. 751 p.
[Електронний ресурс]:
<https://languageadvisor.net/wp-content/uploads/2022/01/Oxford-Practical-English-Usage.pdf>
6. Richards J. C. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Harlow : Pearson Education Ltd, 2002. 608 p. c.101.
7. Rachel Finnie. Fly High 2. Teacher’s Guide. Pearson Education Limited, 2010. 130 p.
8. Seal B. Vocabulary learning and teaching. In M. Celce-Murcia (Ed.) Teaching English as a Second or Foreign Language Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers, 1991.- P.296-311
9. Vermeer A. Breadth and depth of vocabulary in relation to L1/L2 acquisition and frequency of input. Applied Psycholinguistics, 22, 2001
10. Бігич О.Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. Іноземні мови, 2012. № 2. С. 19 – 30.

11. Богушевич Н. В. Комплекс вправ для формування потенційного словника в учнів основної і старшої школи / Н. В. Богушевич, В. В. Сорока // Іноземні мови : [науково-методичний журнал]. 2013. № 1. С. 10–16
[Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2011_2_3
12. Богушевич, Волкова Г.К. Організація навчання учнів мовної здогадки про значення стійких словосполучень англійської мови/ Методика викладання іноземних мов. 1992. Вип. 20. С. 110
[Електронний ресурс]:
[file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD/Downloads/im_2011_2_3%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD/Downloads/im_2011_2_3%20(3).pdf)
13. Ваніна Г. В. Особливості вербалізації концепту PR / ПАР / ПИАР в англійському (американський варіант), українському та російському газетному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Ганна Вікторівна Ваніна. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2010. С. 295.
14. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2003. С. 316 с.
15. Габовда А.М., Т.М. Кравченко Т.М. Формування активного, пасивного та потенційного словникового запасу студентів-філологів. Серія «Філологічна». 2016. № 73. С. 38–50.
[Електронний ресурс]
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/408321.pdf>
16. Дем'янова В. Г. Навчально-методичний комплекс як ефективний засіб мовної підготовки іноземних студентів. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків, 2015. Вип. 51. С. 29-37.
17. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Наук. редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. Київ. Ленвіт, 2003. С. 273.
18. Закон України «Про освіту». URL : www.golos.com.ua/article/294010.
19. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

20. Козирєва Н.Ю. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Українська мова як іноземна», його складники та характеристика . Н.Ю. Козирєва. Наук. вісник Міжнар. гум. унів-ту. Сер.: Філологія. 2017. № 26. Т.1. С. 32-34.
21. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи: лінгводидактичний аспект. В. Г. Редько. 2017. Вип. 18. С. 178-191. [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2017_18_24
22. Логвіна С. А. До проблеми трактування поняття «іноземномовний потенційний словник». С. А. Логвіна. Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. 2010. № 176. С 88 – 92
23. Логвіна С.А. Педагогічна модель процесу формування потенційного англійського словника. С. А. Логвіна. Науково-педагогічний журнал Південного наукового центру АПН України. Наука і освіта. Педагогіка. Одеса. 2011. №5/СІ. С 24 – 29.
24. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ. : Ленвіт, 2013. С. 590.
25. О. С. Пасічник. Раціоналізація змісту чинної навчальної програми з англійської мови для основної школи: мовний аспект, Проблеми сучасного підручника, Вип. 17. 2016. С. 329 – 341.
26. Потапюк Л. М. Вікова та педагогічна психологія: навч. пос. Луцьк. ПП Іванюк, 2010. С. 215
27. Чепуренко Я.О. Навчально-методичний комплекс як вид навчального видання. Я.О. Чепуренко. Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій: Матеріали науковозвітної конференції викладачів кафедри журналістики Інституту української філології та літературної творчості ім. А. Малишка НПУ ім. М.П. Драгоманова: збірник наукових доповідей. Інститут української філології НПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип. III. Київ. Орелсервіс, 2013. С. 7 – 4.

28. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції / С.В. Смоліна. Іноземні мови : [науково-методичний журнал]. 2010. № 4. С. 16–23.
29. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному навчальному закладі освіти: [навч. пос.] / Олег Борисович Тарнопольський. Київ. ІНКО, 2006. – 248 с.
30. Український педагогічний словник. Ред. С. Гончаренко. Київ. Либідь, 2015. С. 375.
31. Фіцула. М.М. Педагогіка . Київ. Академія, 2002. с. 530.

ДОДАТОК 1

CONTENTS

0	In the classroom	6
1	All about me	10
2	My family	14
	CULTURE The United Kingdom	18
	CULTURE Cities and towns of Ukraine	20
3	My home	22
4	My things	26
	LIFE SKILLS Creativity & Innovation: Being creative and being you	30
	REVIEW 1	32
5	What can you do?	34
6	Party time!	38
	CULTURE Holidays in the USA	42
	CULTURE Holidays in Ukraine	44
7	My day	46
8	At school	50
	LIFE SKILLS Study skills: Learning English	54
	REVIEW 2	56
9	Feeling good	58
10	Things we do	62
	CULTURE Youth clubs in the UK	66
11	My digital life	68
12	Working life	72
	LIFE SKILLS ICT literacy: Being careful on the internet	76
	REVIEW 3	78
13	Places	80
14	Out and about	84
	CULTURE Museums around the world	88
15	What shall I wear?	90
16	Buy it!	94
	LIFE SKILLS Social responsibility: Looking after our world	98
	REVIEW 4	100
17	Different places	102
18	The weather	106
	CULTURE Beach culture in Australia and New Zealand	110
19	A fantastic concert	112
20	Animals	116
	LIFE SKILLS Collaboration: Deciding things together	120
	REVIEW 5	122
	Extra activities	124
	Vocabulary list	126
	Grammar reference and practice	136

ДОДАТОК 2

VOCABULARY Colours

1 Match the colours to the words.

EP

black	blue	brown	green	grey
orange	red	white	yellow	

1 orange

Listen and check. Then repeat.

2 Say the colour, not the word!

0 black yellow	5 orange
1 blue	6 red
2 brown	7 white
3 green	8 yellow
4 grey	

3 Write sentences.
The pencil is yellow.

ДОДАТОК 3

2 Read about the students again and complete the table.

country	nationality
0 Italy	<i>Italian</i>
1 Turkey	_____
2 _____	Mexican
3 _____	Brazilian
4 _____	Ukrainian
5 China	_____
6 _____	Argentinian
7 Spain	_____

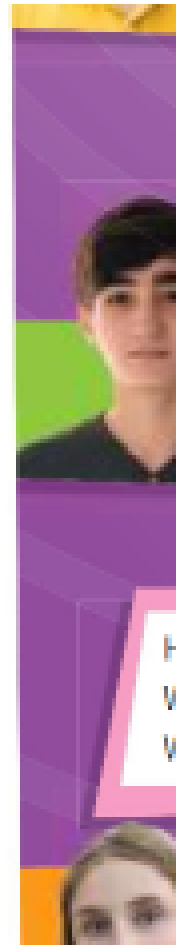
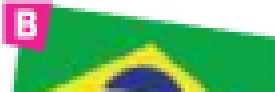
Listen and check. Then repeat.

3 Match the flags to the countries in Exercise 2.

A

B

ДОДАТОК 4

1 Match the sentences to the pictures A–G. Then complete the sentences with *in*, *on*, *behind* or *under*.

- 0 His hands are behind his head.
- 1 The guitar is _____ the door.
- 2 There are lots of books _____
the table.
- 3 She is _____ the table.
- 4 His head is _____ the desk.
- 5 The dog isn't _____ her bed!
- 6 The ruler is _____ the pencil case.

2 Choose the correct words.

- 1 There are some nice pictures *behind* / *on* the wall.
- 2 My bag is *in* / *on* the chair in my bedroom.

ДОДАТОК 5

5 Make phrases. Match the verbs 1-5 to the words a-e. Look at the messages again to check.

1 read	a homework
2 watch	b letters
3 write	c TV
4 listen to	d comics
5 do	e music

6 Label the picture. Use the phrases from Exercise 5.

TALKING POINTS

How do you remember new vocabulary in English?

What's your favourite idea from the listening?

9 Complete the sentences in the Useful Language box. Use the phrases below. Listen again and check.

• put words on things